

Udskriftsdato: 15. december 2025

FOU nr 1983.105 (Gældende)

## Bæltefiksering på psykiatriske sygehuse

Ministerium: Folketinget

## Bæltefiksering på psykiatriske sygehuse

Af egen drift iværksat en undersøgelse i anledning af, at den mindreårige A næsten uafbrudt i i alt 48 døgn var bæltefikseret på et psykiatrisk hospital, mens myndighederne behandlede spørgsmålet om en ændret anbringelse af ham.

Fundet det uforsvarligt, at sundhedsstyrelsen ikke straks efter modtagelsen af en klage fra A over de første 14 dages bæltefiksering iværksatte en undersøgelse af klagen.

Endvidere fundet, at oplysninger om den fortsatte bæltefiksering af A burde have givet anledning til, at justitsministeriet straks havde undersøgt muligheden for, at en ændret anbringelse af A kunne ske på et tidligere tidspunkt, end der hidtil havde været udsigt til.

Endelig fundet det meget kritisabelt, at sundhedsstyrelsen tog stilling til A's klage uden forinden at have iværksat en nærmere undersøgelse, samt fundet det beklageligt, at sundhedsstyrelsens afgørelse af A's klage fik en udformning, der umiddelbart måtte efterlade det indtryk, at en sådan undersøgelse var foretaget.

Efter ombudsmandslovens § 10, stk. 1, jfr. instruks for folketingets ombudsmand, § 11, henledt folketingets retsudvalg og indenrigsministerens opmærksomhed på forholdene vedrørende sundhedsstyrelsens sagsbehandling.

Henstillet til indenrigsministeren, at der snarest blev taget skridt til udsendelse af generelle retningslinjer for tvangsmidlers anvendelse på de psykiatriske sygehuse.

(J. nr. 1982-361-618)

Den 26. september 1983 afgav jeg følgende redegørelse for sagen:

*»I. Baggrunden for, at jeg tog sagen op til undersøgelse:*

(A), der er født den 16. marts 1965, blev ved Århus rets dom af 12. januar 1982 dømt til anbringelse på psykiatrisk hospital. I henhold til dommen blev (A) indlagt på Psykiatrisk hospital i Århus den 13. januar 1982.

Under hensyn til (A's) farlighed for sig selv og andre rettede Psykiatrisk hospital i Århus i skrivelse af 19. februar 1982 henvendelse til justitsministeriet for at få (A) overflyttet til sikringsanstalten ved amthospitalet i Nykøbing Sjælland. Efter høring af bl.a. retslægerådet og sundhedsstyrelsen meddelte justitsministeriet i skrivelse af 20. april 1982 Psykiatrisk hospital i Århus, at ministeriet havde bestemt, at (A) skulle overføres til sikringsanstalten. (A) blev herefter overført til sikringsanstalten den 28. april 1982. I tiden fra den 12. marts og indtil overførslen skete den 28. april 1982, d.v.s. i i alt 48 døgn, fandt hospitalet det nødvendigt at holde (A) fastspændt til sin seng.

Anvendelse af bæltefiksering er et væsentligt indgreb i den personlige frihed. Indgrebet må derfor kun anvendes, når det er nødvendigt for at afværge, at den pågældende skader sig selv eller andre, og faren herfor ikke på forsvarlig måde kan afværges ved andre og lempeligere midler. I relation til den

foreliggende sag bemærker jeg specielt, at betænkelighederne ved indgrebet naturligvis øges i forhold til bæltefikseringens varighed.

Under hensyn til den lange ekspeditionstid for beslutningen om overførslen af (A) til sikringsanstalten, sammenholdt med den langvarige bæltefiksering af (A), besluttede jeg i henhold til ombudsmandslovens § 6, stk. 5, af egen drift at foretage en nærmere undersøgelse af sagen.

Redegørelsen er opbygget således:

Under II har jeg givet en oversigt over den brevveksling, der er foretaget i anledning af mine undersøgelser af sagen.

Under III har jeg i oversigtsform med datoangivelse givet en redegørelse for behandlingen af (A) og for myndighedernes behandling af sagen.

Under IV har jeg redegjort for mine undersøgelser vedrørende *justitsministeriets* sagsbehandling. Afsnittet indeholder tillige min udtalelse om justitsministeriets sagsbehandling.

Under V har jeg redegjort for mine undersøgelser vedrørende *retslægerådets* sagsbehandling. Afsnittet indeholder tillige min udtalelse om retslægerådets sagsbehandling.

Under afsnit VI har jeg redegjort for mine undersøgelser vedrørende *sundhedsstyrelsens* sagsbehandling. Afsnittet indeholder tillige min udtalelse om sundhedsstyrelsens sagsbehandling.

Under afsnit VII har jeg gjort nogle bemærkninger om *Psykiatrisk hospitals* fortsatte beslutninger om at bæltefikse (A) samt redegjort for regelgrundlaget.

## *II. Oversigt over ekspeditioner vedrørende min undersøgelse af sagen:*

I skrivelse af 26. marts 1982 klagede (A) til mig over, at han havde været fastspændt i sin seng siden den 12. marts 1982. Jeg modtog hans skrivelse den 29. marts 1982.

Den 30. marts 1982 havde en af mine medarbejdere en samtale med overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, om sagen.

Med skrivelse af 31. marts 1982 oversendte jeg (A's) skrivelse af 26. marts 1982 til sundhedsstyrelsen til videre foranstaltning. I en samtidig skrivelse orienterede jeg (A) herom.

I skrivelse af 27. april 1982 orienterede sundhedsstyrelsen mig om sin samtidige besvarelse af (A's) klage i skrивelsen af 26. marts 1982.

I skrivelse af 29. april 1982 anmodede jeg justitsministeriet om en udtalelse vedrørende sagsbehandlingstiden.

I skrivelse af 30. april 1982 anmodede jeg sundhedsstyrelsen om udlån af styrelsens akter i sagen.

I skrivelse af 5. maj 1982 besvarede sundhedsstyrelsen min skrivelse af 30. april 1982.

I skrivelse af 11. juni 1982 afgav justitsministeriet en udtalelse om sagsbehandlingstiden. Jeg modtog samtidig sagens akter.

Efter en foreløbig gennemgang af sagen anmodede jeg i skrivelser af 27. januar 1983 til henholdsvis justitsministeriet og sundhedsstyrelsen om yderligere oplysninger og udtalelser i sagen. Jeg modtog herefter følgende skrivelser med yderligere oplysninger og udtalelser i sagen:

Skrivelse af 16. marts 1983 fra retslægerådet,  
udateret skrivelse fra justitsministeriet, som jeg modtog den 25. april 1983,  
skrivelser af 23. februar og 20. maj 1983 fra overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus,  
skrivelse af 10. maj 1983 fra overlæge (C), Psykiatrisk hospital i Århus,  
skrivelse af 27. maj 1983 fra administrationen på Psykiatrisk hospital i Århus,  
skrivelse af 1. juni 1983 fra sygehusforvaltningen i Århus amtskommune,  
skrivelse af 14. juni 1983 fra sundhedsstyrelsen og  
skrivelse af 24. juni 1983 fra indenrigsministeriet.

Jeg modtog endvidere yderligere akter i sagen, herunder sygehusjournalen.

### *III. Oversigt over behandlingen af (A) og over myndighedernes ekspeditioner i sagen:*

1982:

12. januar:

(A) blev ved Århus' rets dom for røveri og brandstiftelse dømt til anbringelse på psykiatrisk hospital, således at hospitalsopholdet ikke uden rettens godkendelse måtte strække sig ud over 1 år.

13. januar:

(A) blev i henhold til dommen indlagt på Psykiatrisk hospital i Århus.

25. januar:

(A) blev ifølge sygehusjournalen fikseret for at få en indsprøjtning.

26. januar:

(A) blev ifølge sygehusjournalen lagt i bælte i ca. 3 kvarter.

14. februar:

(A) blev ifølge sygehusjournalen bæltfikseret fra kl. 17.00 i en ikke nærmere angivet periode.

15. februar:

Ifølge sygehusjournalen blev det besluttet at søge (A) overflyttet til sikringsafdelingen ved amtshospitalet i Nykøbing Sj. Det blev aftalt at »være ret liberal med bæltfiksering«.

19. februar:

I en skrivelse til justitsministeriet anmodede overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, om, at (A) blev overflyttet til sikringsanstalten ved amtshospitalet i Nykøbing Sj. Skrivelsen indeholdt en nærmere beskrivelse af (A's) forhold, herunder om hvordan hans ophold på hospitalet var forløbet siden indlæggelsen den 13. januar 1982.

24. februar:

Justitsministeriet, der havde modtaget overlægens skrivelse den 23. februar 1982, anmodede statsadvokaten i Viborg om en udtalelse.

26. februar:

Justitsministeriet orienterede telefonisk Psykiatrisk hospital i Århus om justitsministeriets ekspedition af sagen.

5. marts:

I en skrivelse til justitsministeren, som ministeriet modtog den 9. marts 1982, anmodede (A) ministeren om hurtigt at blive overflyttet til sikringsanstalten.

10. marts:

Statsadvokaten i Viborg tilbagesendte sagen til justitsministeriet med en udtalelse.

12. marts:

Den vedvarende bæltfiksering af (A) blev påbegyndt efter en episode, hvor han havde slået en ansat i hovedet med en flaske.

Samme dag havde overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, en telefonsamtale med justitsministeriet om sagen.

15. marts:

Justitsministeriet kontaktede telefonisk sikringsanstalten i Nykøbing Sj., der oplyste, »at man først vil kunne modtage nye patienter efter den 1. maj 1982, når man åbner en ny afdeling«.

Samme dag: Justitsministeriet orienterede telefonisk overlæge (B) på Psykiatrisk hospital i Århus om oplysningen om pladsforholdene på sikringsanstalten. Ministeriet orienterede endvidere overlægen om sagens videre behandling. Ifølge sygehusjournalen henstillede overlægen under telefonsamtalen kraftigt, at (A) måtte gå forud for andre ved optagelse på sikringsanstalten.

16. marts:

Psykiatrisk hospital i Århus sendte justitsministeriet en supplerende redegørelse til sagen. Hospitalet gav oplysninger om (A's) adfærd efter den 17. februar 1982 og oplyste, at (A) havde været fikseret i bælte siden den 12. marts 1982.

19. marts:

Justitsministeriet anmodede i en skrivelse retslægerådet om en udtalelse i sagen. Ministeriet vedlagde overlægens skrivelser af 19. februar og 16. marts 1982. Retslægerådet modtog justitsministeriets skrivelse den 22. marts 1982.

Samme dag: Ifølge sygehusjournalen var (A) »fortsat fikseret. ... Ligger med mavebælte og 2 fodremme og det aftales, at man vil løse den ene fodrem så patienten har mulighed for at vende sig lidt mere i sengen«.

24. marts:

Retslægerådets sekretariat udsendte pr. post sagen »til 1. voterende medlem«.

25. marts:

Overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, anmodede i en skrivelse Århus' amtskommunes sygehusforvaltning om vejledning om, hvordan han skulle forholde sig i sagen. Overlægen henviste bl.a. til, at han fandt »det absolut menneskeligt uforsvarligt at holde patienten fikseret i så lang tid, men jeg finder heller ikke at kunne tage ansvaret for at beordre personalet til at lade ham komme op, idet dette utvivlsomt ville udsætte både medpatienter og personale for direkte livsfare«.

26. marts:

Overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, havde ifølge sygehusjournalen en telefonsamtale om sagen med justitsministeriet.

Samme dag: (A) klagede i en skrivelse til mig over, at han siden den 12. marts havde været fastspændt til sin seng, og at han kun var oppe 2 x 15 minutter daglig. Embedet modtog skrивelsen den 29. marts 1982.

Samme dag: (A) indgav i en skrivelse til justitsministeren en tilsvarende klage. Justitsministeriet modtog skrивelsen den 29. marts 1982.

29. marts:

1. voterende medlem af retslægerådet videresendte sagen til 2. voterende medlem af retslægerådet.

Samme dag: I en skrivelse til Århus' amtskommunes sygehusforvaltning redegjorde overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, yderligere for sagen. Han oplyste bl.a., at han samme dag havde insisteret på, at (A) skulle være oppe mindst 3 timer i døgnnet under overvågning af 2 ekstra tilkaldte plejere, uanset hvad omkostningerne herved var.

30. marts:

En af mine medarbejdere havde en telefonsamtale med overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, i anledning af (A's) skrivelse af 26. marts 1982 til mig.

31. marts:

Jeg oversendte (A's) skrivelse af 26. marts 1982 til sundhedsstyrelsen til videre foranstaltning. Jeg underrettede samtidig (A) herom. Jeg bad sundhedsstyrelsen om at underrette mig om, hvad der videre skete i sagen.

1. april:

Århus amtskommunes sygehusforvaltning besvarede skrивelsen af 25. marts 1982 fra overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus. Sygehusforvaltningen anbefalede, at der blev rettet skriftlig henvendelse til justitsministeriet med anmodning om omgående overflytning af (A).

2. april:

Det 2. voterende medlem af retslægerådet anførte denne dato på sit indlæg.

5. april:

Overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, anmodede telefonisk justitsministeriet om at rykke retslægerådet. Jeg må forstå, at overlægen gjorde justitsministeriet bekendt med, at (A) fortsat var bæltefikseret.

Samme dag: Justitsministeriet anmodede telefonisk retslægerådet om at fremskynde sin behandling af sagen.

6. april:

Retslægerådets sekretariat modtog sagen fra det 2. voterende medlem af rådet.

Samme dag: Overlæge (A), Psykiatrisk hospital i Århus, forespurgte telefonisk justitsministeriet om sagens behandling.

7. april (onsdag før påske):

Retslægerådet afgav udtalelse i sagen og videresendte samtidig sagen til sundhedsstyrelsen.

13. april (tirsdag efter påske):

Sundhedsstyrelsen modtog sagen fra retslægerådet.

Samme dag: (A) meddelte ifølge sygehusjournalen en overlæge på Psykiatrisk hospital i Århus, at han ikke længere ønskede at komme op af sengen i de daglige 3 timer. (A) blev herefter holdt konstant fikseret.

15. april:

Amtssygehusdirektøren i Århus amtskommune havde en telefonsamtale med overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus. Amtssygehusdirektøren oplyste, at han havde talt med sin kollega på Vestsjælland, der havde oplyst, at der ville være en plads til (A) på sikringsanstalten »allerede i denne uge eller begyndelsen af næste«.

Samme dag: Overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, rykkede telefonisk justitsministeriet for sagens behandling. Justitsministeriet lovede telefonisk at rykke sundhedsstyrelsen.

16. april:

Sundhedsstyrelsen afgav sin udtalelse i sagen og tilbagesendte sagen til justitsministeriet.

Samme dag: Overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, forespurgte telefonisk justitsministeriet om sagens behandling.

20. april:

Overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, rykkede telefonisk justitsministeriet for sagen.

Samme dag: Overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, drøftede telefonisk sagen med sikringsanstalten i Nykøbing Sj.

Samme dag: Justitsministeriet meddelte i en skrivelse Psykiatrisk hospital i Århus, at ministeriet havde bestemt, at (A) skulle overføres til sikringsanstalten, når der blev praktisk mulighed for det. Ministeriet anmodede hospitalet om selv at træffe aftale med sikringsanstalten om, hvornår overførsel kunne ske.

27. april:

Sundhedsstyrelsen besvarede i en skrivelse (A's) klage i den skrivelse af 26. marts 1982, som jeg den 31. marts 1982 oversendte til sundhedsstyrelsen til besvarelse.

28. april:

(A) blev ifølge sygehusjournalen udskrevet af Psykiatrisk hospital i Århus og overflyttet til sikringsanstalten ved amthospitalet i Nykøbing Sj.

I det følgende gengiver jeg myndighedernes besvarelse af mine spørgsmål i den foreliggende sag og mine bemærkninger hertil:

#### *IV. Justitsministeriet:*

Som det fremgår af oversigten ovenfor under afsnit III anmodede overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, i skrivelse af 19. februar 1982 justitsministeriet om, at (A) blev overflyttet til sikringsanstalten ved amtshospitalet i Nykøbing Sj. I skrivelse af 20. april 1982 til hospitalet tog justitsministeriet stilling til anmodningen.

I skrivelse af 29. april 1982 anmodede jeg justitsministeriet om en udtalelse om årsagen til, at behandlingen af den foreliggende sag tog så lang tid, som det var tilfældet.

I sit svar i skrivelsen af 11. juni 1982 redegjorde justitsministeriet nærmere for ekspeditionerne i sagen, jfr. oversigten ovenfor.

Da justitsministeriet modtog overlæge (B's) skrivelse af 19. februar 1982, overvejede justitsministeriet, om sagen burde behandles administrativt med henblik på afsigelse af et såkaldt farlighedsdekret i medfør af sindssygelovens § 10 og § 3 i lov nr. 123 af 29. april 1913 om opførelse af et sindssygehospital og dertil knyttet sikringsanstalt på Sjælland - eller om sagen snarere burde søges indbragt for retten i overensstemmelse med reglerne i straffelovens § 72 (ændring af straffedommens bestemmelse om anbringelse på psykiatrisk hospital). Fra den tidligere straffesag imod (A) var justitsministeriet bekendt med lægelige udtalelser fra bl.a. retslægerådet om, at (A) ikke var sindssyg, hvorfor ministeriet ikke umiddelbart fandt et dekret efter sindssygeloven nærliggende. Justitsministeriet foretog derfor høringen af statsadvokaten i Viborg om en eventuel foranstaltningsændring efter straffelovens § 72.

Statsadvokaten anførte i sin udtalelse af 10. marts 1982, at han fandt det betænkeligt og formålsløst allerede nu at søge foranstaltningen ændret, og justitsministeriet viderebehandlede herefter sagen med henblik på afsigelse af et farlighedsdekret efter sindssygeloven. Justitsministeriet bemærkede i øvrigt følgende:

»Justitsministeriet bestræber sig på altid at behandle anmodninger om afsigelse af farlighedsdekreter så hurtigt som overhovedet muligt. Justitsministeriet har til brug for disse sagers behandling behov for at indhente udtalelser fra såvel retslægerådet som sundhedsstyrelsen. Hertil kræves normalt kun forholdsvis få dage, og i særligt presserende tilfælde kan udtalelserne om fornødent indhentes telefonisk.«

På baggrund af at sikringsanstalten telefonisk over for justitsministeriet havde oplyst, at en eventuel overførsel til sikringsanstalten først ville kunne finde sted efter den 1. maj 1982, fandt justitsministeriet ikke anledning til at søge yderligere fremskyndelse af sagens behandling. Ministeriet fandt det i særdeleshed påkrævet at forelægge spørgsmålet skriftligt for retslægerådet i betragtning af rådets tidligere udtalelser om, at (A) ikke var sindssyg.

I skrivelsen af 27. januar 1983 anmodede jeg om justitsministeriets bemærkninger til bl.a. følgende:

»Det fremgår af akterne, at retslægerådet modtog justitsministeriets anmodning om en udtalelse den 22. marts 1982, og at retslægerådet videresendte sagen sammen med sin udtalelse i skrivelse af 7. april 1982, efter at justitsministeriet telefonisk havde rykket retslægerådet den 5. april 1982 i anledning af en henvendelse til justitsministeriet fra overlægen på Psykiatrisk hospital i Århus.

...

Den 29. marts 1982 modtog justitsministeriet (A's) klage i skrivelsen af 26. marts 1982, hvoraf det fremgik, at han da havde været bæltefikseret siden den 12. marts 1982. Under henvisning hertil anmoder

jeg justitsministeriet om en udtalelse om grunden til, at ministeriet ikke gjorde retslægerrådet bekendt med (A's) nævnte skrivelse af 26. marts 1982 og i den forbindelse rykkede retslægerrådet for svar i sagen.«

I den udaterede skrivelse, som jeg modtog den 25. april 1983, svarede justitsministeriet bl.a. følgende:

»... den indberetning af 16. marts 1982 fra overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, der den 19. marts 1982 tillige med overlægens indberetning af 19. februar 1982 blev tilsendt retslægerrådet til udtalelse, indeholdt bl.a. oplysning om, at hospitalet havde fundet det nødvendigt hidtil at holde den pågældende fikseret. Justitsministeriet fandt under henvisning hertil ikke, at (A's) skrivelse af 26. marts 1982 hertil indeholdt nye oplysninger med henblik på vurderingen af spørgsmålet om overførsel af ham til sikringsanstalten ved amthospitalet i Nykøbing Sj., og på denne baggrund blev den pågældendes skrivelse ikke eftersendt til retslægerrådet. Under henvisning til den forholdsvis korte tid, retslægerrådet havde haft sagen, samt til, hvad der er anført i justitsministeriets skrivelse af 11. juni 1982 til Dem om, hvilken betydning justitsministeriet tillagde en skriftlig behandling af sagen, fandt man heller ikke tilstrækkelig anledning til at rykke retslægerrådet for svar på daværende tidspunkt.«

Jeg skal herefter udtale følgende vedrørende justitsministeriets behandling af sagen:

Da retslægerrådet den 22. marts 1982 modtog sagen fra justitsministeriet, fremgik de seneste oplysninger om omfanget af (A's) bæltefiksering af overlæge (B's) skrivelse af 16. marts 1982 til justitsministeriet, hvorefter hospitalet havde fundet det nødvendigt at holde (A) fikseret fra den 12. marts 1982 og »indtil nu«, det vil sige i 4 dage.

Som det fremgår af oversigten ovenfor havde overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, den 26. marts 1982 en telefonsamtale med justitsministeriet om sagen. Jeg går ud fra, at ministeriet herved blev bekendt med, at hospitalet havde fundet det nødvendigt vedvarende at holde (A) bæltefikseret. Ministeriet blev endvidere bekendt med dette den 29. marts 1982 ved modtagelsen af (A's) skrivelse af 26. marts 1982 med klage over bæltefikseringen.

Den 26. marts 1982 havde bæltefikseringen af (A) således stået på i 14 dage, det vil sige i yderligere 10 dage i forhold til det, som retslægerrådet var bekendt med på det tidspunkt.

Med den fortsatte bæltefiksering af (A) havde sagen efter min mening udviklet sig på en sådan måde, at oplysningerne herom burde have givet justitsministeriet anledning til straks at undersøge, om sikringsanstalten på baggrund af de nu foreliggende oplysninger om (A's) forhold kunne modtage ham på et tidligere tidspunkt end det, der var oplyst under telefonsamtalen med sikringsanstalten den 15. marts 1982, således at den fortsatte sagsbehandling kunne have været søgt tilrettelagt under hensyntagen hertil. Jeg bemærker herved, at et tilfredsstillende grundlag for justitsministeriets afgørelse synes at kunne have været tilvejebragt i tiden fra den 29. marts til den 7. april (d.v.s. før påske), uden at de hensyn til en forsvarlig sagsbehandling, som justitsministeriet har peget på i sin skrivelse af 11. juni 1982, var blevet tilsidesat, og at jeg efter min gennemgang af sagen må forstå, at (A) i så fald kunne have været overført til sikringsanstalten på et væsentligt tidligere tidspunkt, end det nu skete.

Jeg har gjort justitsministeriet bekendt med min opfattelse.

*V. Retslægerrådet:*

Retslægerådets behandling af sagen varede, fra rådet den 22. marts 1982 modtog sagen fra justitsministeriet, og indtil rådet den 7. april 1982 videresendte sagen til sundhedsstyrelsen, d.v.s. i alt 16 dage, inklusive de 2 week-ends.

I skrivelse af 27. januar 1983 anmodede jeg justitsministeriet om at indhente en udtalelse fra retslægerådet om grunden til, at retslægerådet først afgav sin udtalelse den 7. april 1982.

Retslægerådet redegjorde i sin udtalelse af 16. marts 1983 for sine ekspeditioner i sagen, jfr. oversigten ovenfor. Retslægerådet anførte videre:

»Det er rådets faste praksis, at sager vedrørende tvangstilbageholdelser og anbringelser i sikringsanstalt udsendes til votering hurtigst muligt, som regel samme dag som sagen er modtaget, og sagens omslag er påført, at sagen haster.

Det skal i øvrigt bemærkes, at det ikke kan forventes, at rådets medlemmer og sagkyndige altid kan varetage voteringen straks på grund af andet uopsætteligt eller presserende arbejde.

Retslægerådet må således mene, at den tid, som er hengået til voteringerne, har været rimelig, og at sekretariatets sagsbehandling ikke er unødigt forsinket.«

Jeg skal herefter udtale følgende om retslægerådets sagsbehandlingstid:

Som det fremgår af min udtalelse ovenfor vedrørende justitsministeriets sagsbehandling, påhvilede det efter min mening i første række justitsministeriet at sørge for, at sagsbehandlingen under hele sagsforløbet blev tilrettelagt og søgt fremskyndet under hensyn til sagens udvikling. Da jeg ved min bedømmelse af retslægerådets sagsbehandlingstid må lægge til grund, at retslægerådet næppe før justitsministeriets telefoniske rykker den 5. april 1982 var bekendt med sagens yderligere hastende karakter som følge af den fortsatte bæltefiksering af (A), har jeg ikke fundet tilstrækkelig anledning til at gå nærmere ind på spørgsmålet om, hvorvidt retslægerådet kunne og/eller burde have søgt sin behandling af sagen yderligere fremskyndet.

#### *VI. Sundhedsstyrelsens sagsbehandling:*

(A's) skrivelse af 26. marts 1982, som jeg modtog den 29. marts 1982, havde følgende indhold:

»...

Jeg ligger i øjeblikket på Psykiatrisk Hospital i Risskov afd. 2. Jeg har siden den 12. marts 1982 været fastspændt til min seng. Jeg har ingen muligheder for at motionere på afdelingen undtagen 2 x 15 minutter daglig under opsyn af 2 ekstra indkaldte plejere.

Når jeg rejser mig fra sengen er jeg svimmel og kan dårlig nok stå på benene. Jeg har ligeledes ondt i ryggen p.g.a. de 14 dage i bælte. Denne situation går mig på nerverne - så meget at jeg sommetider har lyst til at gå amok - sommetider bare græde.

Det er noget svineri, at lade mig ligge i bælte så mange dage, der må ske noget nu ellers går jeg til pressen.

...«

Som nævnt ovenfor i afsnit III oversendte jeg med skrivelse af 31. marts 1982 (A's) skrivelse til sundhedsstyrelsen til videre foranstaltning, og jeg bad sundhedsstyrelsen om at underrette mig om, hvad der skete i sagen.

I skrivelsen af 27. april 1982 til (A) anførte sundhedsstyrelsen følgende:

»Fra folketingets ombudsmand modtog sundhedsstyrelsen den 2. april 1982 Deres skrivelse af 26. marts 1982, hvori De klager over den behandling, De modtager under indlæggelse på Psykiatrisk hospital i Risskov, idet De oplyser, at De siden den 12. marts 1982 har været fastspændt til Deres seng.

Ud fra de oplysninger, som foreligger i sagen, herunder udtalelser fra lægerne på Psykiatrisk hospital i Århus og retslægerådet om, at De har foretaget selvødelæggende indgreb med overskæring af sener og nerver samt forsøgt ildpåsættelse, ligesom De har truet andre på livet og har overfaldet medlemmer af personalet på hospitalet, finder sundhedsstyrelsen ikke grundlag for at kritisere, at det har været nødvendigt at bringe de midler, der står til rådighed for Psykiatrisk hospital i anvendelse, for både at beskytte Dem selv og hospitalets personale.

...«

Efter at have modtaget underretning om sundhedsstyrelsens skrivelse til (A) anmodede jeg i skrivelsen af 30. april 1982 om at modtage genparter af sundhedsstyrelsens akter i styrelsens sag vedrørende (A's) klage i skrivelse af 26. marts 1982.

Som svar meddelte sundhedsstyrelsen mig i skrivelsen af 5. maj 1982, »... at de udtalelser, som ligger til grund for afgørelsen i omtalte sag, er de udtalelser fra henholdsvis retslægerådet og Psykiatrisk hospital i Århus, som forefindes i sagen vedrørende (A's) overflytning til sikringsanstalten, Nykøbing Sjælland. Samtlige akter i den pågældende overflytningssag blev af sundhedsstyrelsen med påtegningsskrivelse af 16. april 1982 tilbagesendt til justitsministeriet med bemærkning om, at sundhedsstyrelsen i det hele kunne tilslutte sig den af retslægerådet afgivne erklæring, hvori man anbefalede, at (A) blev overflyttet til sikringsanstalten i Nykøbing Sjælland.

I den af folketingets ombudsmand nævnte klagesag forefindes således kun (A's) skrivelse af 26. marts 1982 og kommunikationsskrivelse af 31. marts 1982 fra folketingets ombudsmand til sundhedsstyrelsen.«

I skrivelsen af 27. januar 1983 til sundhedsstyrelsen anmodede jeg om oplysning om, »hvilke selvstændige undersøgelsesskridt sundhedsstyrelsen foretog i anledning af, at jeg med skrivelse af 31. marts 1982 oversendte (A's) klage til mig af 26. marts 1982 til sundhedsstyrelsen til videre foranstaltning«. Jeg anmodede endvidere sundhedsstyrelsen om at tilbagesende sagen gennem indenrigsministeriet, hvis bemærkninger til sagen jeg ligeledes udbad mig.

I sin udtalelse af 14. juni 1983 anførte sundhedsstyrelsen som svar, »at man i første omgang agtede at anmode embedslægeinstitutionen for Århus amt om at indhente udtalelser fra chefen for afdeling 2 på Psykiatrisk hospital i Risskov. Imidlertid modtog sundhedsstyrelsen, forinden anmodningen til embedslægeinstitutionen var afsendt den 13. april 1982 fra retslægerådet, sagen vedrørende (A's) overflytning til sikringsanstalten i Nykøbing Sjælland. På baggrund af oplysningerne i den pågældende sag fra såvel retslægerådet som lægerne på Psykiatrisk hospital i Århus fandt sundhedsstyrelsen tilstrækkeligt grundlag for at fremkomme med afgørelsen af 27. april 1982, hvori det udtaltes, at sundhedsstyrelsen ikke fandt grundlag for at kritisere, at det havde været nødvendigt at bringe de midler, der stod til rådighed på Psykiatrisk hospital, i anvendelse for både at beskytte (A) selv samt hospitalets personale«.

I sin skrivelse af 24. juni 1983 fremsatte indenrigsministeriet ingen bemærkninger til sundhedsstyrelsens sagsbehandling.

Jeg skal herefter udtale følgende vedrørende sundhedsstyrelsens sagsbehandling:

Sundhedsstyrelsen har oplyst, at styrelsen agtede at indhente en udtalelse fra overlægen ved Psykiatrisk hospital i Århus i anledning af (A's) klage af 26. marts 1982. Endnu den 13. april 1982 var en sådan anmodning om en udtalelse ikke afsendt. Sagens alvorlige karakter taget i betragtning finder jeg det uforsvarligt, at sundhedsstyrelsen ikke straks efter modtagelsen af (A's) skrivelse iværksatte en undersøgelse.

Som det fremgår af oversigten ovenfor, traf lægerne ved Psykiatrisk hospital i Århus løbende beslutning om, at (A) fortsat skulle holdes bæltefikseret.

En stillingtagen til (A's) klage forudsatte således en vurdering af lægernes fortsatte beslutninger om bæltefiksering, herunder en vurdering af grundlaget for disse beslutninger.

I de akter, der dannede grundlag for sundhedsstyrelsens afgørelse i skrivelsen af 27. april 1982 til (A), forelå alene oplysninger fra Psykiatrisk hospital i Århus om bæltefikseringen af (A) i de første 4 dage indtil den 16. marts 1982, jfr. overlæge (B's) skrivelse af denne dato til justitsministeriet.

Jeg må derfor lægge til grund, at sundhedsstyrelsen besvarede (A's) klage

*uden* at have præcist kendskab til, om og da i hvilket omfang (A) fortsat efter den 26. marts 1982 havde været (var) bæltefikseret,

*uden* at styrelsen havde kendskab til, hvilke foranstaltninger hospitalet havde truffet med henblik på at indskrænke bæltefikseringen til det mindst mulige og for i øvrigt at modvirke de risici, der er forbundet med enhver bæltefiksering, og som forstærkes i takt med bæltefikseringens varighed,

*uden* at styrelsen havde modtaget journalen vedrørende (A) og

*uden* at styrelsen havde indhentet en udtalelse fra hospitalet i anledning af klagen.

Uanset at sundhedsstyrelsen havde kendskab til det materiale, der dannede grundlag for at overføre (A) til sikringsanstalten, må jeg finde det meget kritisabelt, at styrelsen tog stilling til (A's) klage i skrivelsen af 26. marts 1982 uden forinden at have iværksat en nærmere undersøgelse, jfr. ovenfor, og jeg må finde det beklageligt, at sundhedsstyrelsens afgørelse i skrivelsen af 27. april 1982 har fået en udformning, der umiddelbart måtte efterlade det indtryk, at en sådan undersøgelse var foretaget.

Jeg har gjort sundhedsstyrelsen bekendt med min opfattelse.

Efter ombudsmandslovens § 10, stk. 1, jfr. instruksens § 11, påhviler det ombudsmanden, dersom hans undersøgelse af en sag viser, at nogen, der hører under hans virksomhed, har begået fejl eller forsømmelser af større betydning, at give meddelelse om sagen til folketingets retsudvalg og til vedkommende minister. I forbindelse med, at jeg har gjort folketingets retsudvalg og indenrigsministeren bekendt med denne redegørelse, har jeg fundet i medfør af de nævnte bestemmelser særligt at burde henlede retsudvalgets og ministerens opmærksomhed på det afsnit i redegørelsen, der vedrører sundhedsstyrelsens sagsbehandling.

## *VII. Psykiatrisk hospitals fortsatte beslutninger om bæltefiksering af (A):*

I min skrivelse af 27. januar 1983 til sundhedsstyrelsen anførte jeg bl.a. følgende:

»I skrivelsen af 16. marts 1982 fra Psykiatrisk hospital i Århus til justitsministeriet findes nærmere oplysninger om overlægens beslutning om at fastspænde (A) den 12. marts 1982 og om grundlaget herfor. Derimod findes der ikke i de foreliggende sagsakter nærmere oplysninger om forløbet af den videre behandling af (A), herunder om bæltefikseringen, indtil han den 22. april 1982 (skal ifølge de senere modtagne oplysninger være den 28. april 1982) blev overført til sikringsanstalten. Jeg går imidlertid ud fra, at overlægen på Psykiatrisk hospital i Århus med korte mellemrum i perioden under (A's) bæltefiksering traf beslutning om, hvorvidt og i hvilket omfang (A) fortsat skulle være fastspændt, og at der findes notater herom i lægejournalen. Jeg anmoder sundhedsstyrelsen om gennem Århus amtskommune at indhente nærmere oplysninger om disse senere beslutninger om fortsat bæltefiksering og om grundlaget for dem, herunder en kopi af lægejournalen.«

Sygehusjournalens oplysninger om bæltefiksering er i det væsentligste gengivet ovenfor i afsnit III.

I sin udtalelse i skrivelse af 23. februar 1983 anførte overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, bl.a. følgende:

»I hele den periode, hvor patienten var fikseret, blev han naturligvis drøftet ved vore daglige middagskonferencer, hvor jeg gav udtryk for beslutningen om fortsat fiksering. Jeg må indrømme, at det ikke faldt mig ind, at det skulle være nødvendigt med korte mellemrum at tilføre journalen dette. Baggrunden for beslutningen var foruden et almindeligt skøn over patientens farlighed også, at han 2 gange i perioden, og til trods for at vi traf maximale sikkerhedsforanstaltninger, havde held til på ny at beskadige sig selv.«

De øvrige myndigheder, der har afgivet udtalelser, har ikke fremsat bemærkninger hertil.

Jeg skal herefter udtale følgende vedrørende hospitalets beslutninger om fortsat bæltefiksering:

Efter henstilling fra folketingets ombudsmand (jfr. folketingets ombudsmands beretning 1974, s. 224 ff) udsendte direktoratet for statshospitalerne den 11. marts 1975 følgende fællesinstruks om tvangsmidlers anvendelse på statshospitalerne:

»Tvangsmidler (bælter, handsker og fodremme) kan anvendes for at forhindre meget voldsomme og/eller urolige patienter i at tilføje sig selv eller andre korporlig skade, når andre muligheder for at bringe patienten til ro viser sig utilstrækkelige.

Fornævnte tvangsmidler kan dog kun bringes i anvendelse efter forud indhentet tilslutning fra den ansvarlige læge i hvert enkelt tilfælde.

I ganske særlige akut opståede tilfælde kan afdelingspersonalet dog gøre brug af tvangsmidler for at forhindre korporlig skade, men den ansvarlige læge skal, straks efter at tvangsmidlet er benyttet, tilkaldes og tage stilling til, om tvangsmidlets fortsatte benyttelse er påkrævet.

I de i fornævnte stykke omhandlede tilfælde skal såvel begrundelsen som tidspunktet og de nærmere enkeltheder for tvangsmidlets anvendelse nedfældes i rapporten og signeres af det implicerede personale.

I alle tilfælde, hvor tvangsmidler anvendes, skal der af den ansvarlige læge tillige gøres tilsvarende notater i lægejournalen.

Senest ved stuegangen næste dag skal der tages stilling til, om anvendelsen af tvangsmidlet kan ophøre, og lægejournalen skal suppleres med oplysning om den trufne afgørelse.«

Statshospitalerne blev pr. 1. april 1976 overført til amtskommunerne, og fællesinstruksen må derfor formentlig betragtes som bortfaldet fra denne dato. Der er ikke senere blevet udfærdiget forskrifter fra centralt hold til erstatning af den omtalte fællesinstruks.

Bl.a. under henvisning hertil henstillede folketingets ombudsmand i skrivelse af 29. april 1980 til justitsministeriet at tage spørgsmålet om en lovregulering af betingelserne for og proceduren ved tvangsforanstaltninger over for patienterne på de psykiatriske hospitaler op til nærmere overvejelse, jfr. folketingets ombudsmands beretning 1979, s. 408-409, og beretningen for 1980, s. 80-83.

I anledning af henstillingen anmodede justitsministeriet indenrigsministeriet om en udtalelse. Indenrigsministeriet afgav udtalelse til justitsministeriet i skrivelse af 30. oktober 1980. Indenrigsministeriet vedlagde en udtalelse fra sundhedsstyrelsen i skrivelse af 13. oktober 1980, hvori sundhedsstyrelsen bl.a. anførte følgende:

»Sundhedsstyrelsen finder det rimeligt, at der inden for det psykiatriske sygehusvæsen findes nogle generelle retningslinjer vedrørende tvangsmidlers anvendelse. Fællesinstruksen af 11. marts 1975 om tvangsmidlers anvendelse indeholdt sådanne retningslinjer. Der er ikke sket nogen udvikling siden da, der nødvendiggør en revision af instruksens indhold, og sundhedsstyrelsen finder derfor, at den rimeligste løsning ville være, at instruksen i uændret form sættes i kraft igen i form af et indenrigsministerielt cirkulære.«

Indenrigsministeriet anførte i sin udtalelse bl.a., at »Sygehusbehandling foregår under lægeligt ansvar og med tilsyn fra sundhedsstyrelsen og indenrigsministeriet, og der synes derfor generelt ikke at være anledning til en lovmæssig regulering af patientbehandlingen ... Så vidt det er indenrigsministeriet bekendt følges (fællesinstruksen af 11. marts 1975) ... fortsat på alle psykiatriske sygehuse ... og i praksis synes reglernes anvendelse ikke at have givet anledning til vanskeligheder.«

Med skrivelse af 10. august 1982 underrettede justitsministeriet mig om sin samtidige skrivelse til indenrigsministeriet. Justitsministeriet anførte bl.a., at ministeriet var »enig i, at der af indenrigsministeriet bør tages skridt til at udfærdige nye generelle retningslinier for tvangsmidlers anvendelse på de psykiatriske sygehuse til erstatning for de tidligere i fællesinstruksen af 11. marts 1975 indeholdte«.

Justitsministeriet nedsatte i februar 1983 et udvalg vedrørende sindslidendes retsstilling, der bl.a. fik til opgave at »overveje spørgsmålet om anvendelse af tvang i forbindelse med behandlingen af sindslidende«.

Indenrigsministeriet har endnu ikke udfærdiget generelle retningslinier til erstatning af fællesinstruksen af 11. marts 1975.

I den foreliggende sag er principperne i den tidligere instruks ikke fuldt ud iagttaget. Jeg henviser herved til princippet om, at såvel begrundelsen som tidspunktet og de nærmere enkeltheder for et tvangsmiddels anvendelse skal noteres i sygehusjournalen af den ansvarlige læge. Endvidere gjaldt, at der senest ved stuegang næste dag skal tages stilling til, om anvendelsen af tvangsmidlet kan ophøre, og sygehusjournalen skal suppleres med oplysning om den trufne afgørelse.

Jeg har gjort overlæge (B), Psykiatrisk hospital i Århus, bekendt hermed. Efter min gennemgang af sagen har jeg dog ikke fundet det rimeligt begrundet at udtale kritik af overlægen i den anledning.

Som nævnt ovenfor gav indenrigsministeriet i sin udtalelse af 30. oktober 1980 til justitsministeriet udtryk for, at fællesinstruksen, så vidt det var ministeriet bekendt, fortsat »... følges ... på alle psykiatriske sygehuse ...«. Denne forudsætning har ikke fundet bekræftelse ved min undersøgelse af den foreliggende sag, jfr. herved også overlægens udtalelse til mig i skrivelsen af 23. februar 1983.

Jeg har fundet i medfør af ombudsmandslovens § 11, jfr. instruksens § 10, stk. 1, at burde gøre indenrigsministeren bekendt hermed og at burde henstille til indenrigsministeren, at der nu snarest tages skridt til udsendelse af generelle retningslinier for tvangsmidlers anvendelse på de psykiatriske sygehuse, der kan tjene til erstatning for fællesinstruksen af 1975 for tiden, indtil spørgsmålet kan finde en mere principiel afklaring i forbindelse med det ovenfor nævnte udvalgsarbejde.

Jeg har gjort folketingets retsudvalg bekendt med min henstilling.

Jeg har i øvrigt sendt denne redegørelse til justitsministeriet, retslægerådet, sundhedsstyrelsen, indenrigsministeriet, amtskommunen, det psykiatriske hospital i Århus og det af folketinget i henhold til grundlovens § 71, stk. 7, valgte tilsyn.

Jeg har endvidere anmodet justitsministeriet om at sende et eksemplar af redegørelsen til det ovenfor omtalte udvalg vedrørende sindslidendes retsstilling.«

I skrivelse af 28. september 1983 orienterede indenrigsministeriet mig om, at ministeriet i en samtidig skrivelse havde anmodet sundhedsstyrelsen om snarest muligt at udarbejde nye generelle retningslinier for brug af tvangsmidler på de psykiatriske sygehuse. Ministeriet havde endvidere anmodet sundhedsstyrelsen om en udtalelse i anledning af min kritik af sundhedsstyrelsens sagsbehandling.

Med skrivelse af 25. oktober 1983 sendte indenrigsministeriet mig et eksemplar af sundhedsstyrelsens cirkulære af 24. oktober 1983 »om tvangsmidlers anvendelse i landets psykiatriske sygehuse, de dertil knyttede plejehjem m.v. samt psykiatriske afdelinger« samt et eksemplar af indenrigsministeriets skrivelse af 24. oktober 1983 til samtlige amtsråd m.v. vedrørende sundhedsstyrelsens cirkulære.

I skrivelse af 27. oktober 1983 til indenrigsministeriet anerkendte jeg modtagelsen af ministeriets skrivelse af 25. oktober 1983 med bilag. Jeg tilføjede følgende:

»Der er i folketinget den 18. oktober 1983 fremsat forslag til folketingsbeslutning om administrative forbedringer af sindslidendes retsstilling (beslutningsforslag nr. B 6).

Under hensyn hertil foretager jeg ikke videre vedrørende indenrigsministeriets skrivelse af 25. oktober 1983.«

Med skrivelse af 2. december 1983 sendte indenrigsministeriet mig kopi af sundhedsstyrelsens skrivelse af 7. oktober 1983, hvori sundhedsstyrelsen havde afgivet en udtalelse i anledning af min redegørelse i sagen. Ministeriet fremsatte nogle bemærkninger til sagen.

I den anledning meddelte jeg i skrivelse af 7. december 1983 indenrigsministeriet følgende:

»...

Jeg har foretaget en gennemgang af sundhedsstyrelsens udtalelse. Udtalelsen ses ikke at indeholde nye oplysninger af betydning for min bedømmelse af sundhedsstyrelsens sagsbehandling.

Jeg fastholder i det hele den opfattelse, som jeg gav udtryk for i afsnit VI af min redegørelse og i min skrivelse af 26. september 1983 til sundhedsstyrelsen.

Sundhedsstyrelsen har i udtalelsen af 7. oktober 1983 anført:

»...

Sundhedsstyrelsen skal yderligere understrege, at man i princippet må tage afstand fra den ansvarsforflygtigelse, der ligger i, at sundhedsstyrelsen skulle følge op over for det pågældende hospital, hvis forholdene ændrede sig, idet ansvaret alene må være placeret hos dem, der i patientbehandlingen kan følge situationen dag for dag.

...«

Indenrigsministeriet har i skrivelsen af 2. december 1983 tilsluttet sig »sundhedsstyrelsens bemærkninger om, at ansvaret for patienterne alene må være placeret hos dem, der i patientbehandlingen kan følge situationen fra dag til dag.«

Så vidt jeg forstår, indeholder de netop citerede udtalelser en principiel tilkendegivelse vedrørende sundhedsstyrelsens undersøgelsespligt i forbindelse med behandling af og stillingtagen til klager over en vedvarende patientbehandling. Da den nærmere rækkevidde af denne principielle begrænsning ikke står mig klart, finder jeg i medfør af ombudsmandslovens § 6, stk. 5, at burde anmode om at få de nævnte udtalelser uddybet med henblik på, at jeg på dette grundlag kan overveje, om jeg har anledning til at foretage noget vedrørende dette generelle spørgsmål.«

Indenrigsministeriet besvarede i skrivelse af 13. februar 1984 min skrivelse efter forinden at have indhentet en udtalelse fra sundhedsstyrelsen.

Jeg meddelte herefter følgende i en skrivelse til indenrigsministeriet:

»Hermed anerkender jeg modtagelsen af indenrigsministeriets skrivelse af 13. februar 1984, der er ministeriets besvarelse af min skrivelse af 7. december 1983, hvori jeg bad indenrigsministeriet om at uddybe

nogle udtalelser i ministeriets skrivelse af 2. december 1983 om sundhedsstyrelsens undersøgelsespligt i forbindelse med behandling af og stillingtagen til klager over en vedvarende patientbehandling.

Jeg forstår indenrigsministeriets skrivelse af 13. februar 1984 således, at ministeriet ikke finder, at de nævnte udtalelser i skrivelsen af 2. december 1983 har betydning for sundhedsstyrelsens undersøgelsespligt i forbindelse med behandlingen af og stillingtagen i en sag som den, der var udgangspunktet for brevvekslingen (bæltefiksering på et psykiatrisk hospital).

Jeg foretager herefter ikke yderligere vedrørende indenrigsministeriets skrivelse af 2. december 1983.«